

Золоторогий баранчик

Леся Храплива-Щур

У великому американському місті наставав вечір. У крамницях гасили світла, а продавці розходилися додому. Так сталося теж у великій крамниці, де продавали різні вироби з усього Радянського Союзу¹⁾. Там теж усе затихло. І тільки тоді заговорили речі, що стояли на виставі. Була там пестро розмальована, точена з дерева лялька. Коли було її відчинити, в середині була друга, менша, а в цій меншій ще менша. Біля ляльки лежав дорогий кинджал²⁾ з майстерно різьбленою ручкою. Перед ним простелився широкий, тканий у взори пояс з китичками. А трохи збоку стояв глиняний, розмальований баранчик. Баранчик був порожній всередині, і коли було подути в його хвостик, він свистів. А ріжки мав помальовані золотою фарбою. Так отже, коли вже все кругом затихло, кинджал заворушився та промовив:

— Ось пролежали ми знов увесь день, і ніхто нас не купив.

— Може справді так і краще! — відповів стиха пояс.

— А справді, — потакнув і баранчик з золотими ріжками. — Прислали нас сюди москалі, щоб чужинці думали, ніби ми всі — московські, та щоб за нас шанували наших ворогів, москалів! То й краще, коли на нас ніхто не гляне!

— Кожний знає, що я з Грузії³⁾. А Грузія — не Москва⁴⁾ ! — відрубав палко кинджал.

— Кожний знає, що я з Литви⁵⁾, а Литва — не Москва! — прошепотів пояс.

— Та хіба, що кожна чесна людина знає, що коли я з гір Карпат, то це з України, а не з Московщини! — додав баранчик. — Та лихо в цьому, що ці люди кругом того не знають!

А тоді всі троє поглянули разом на ляльку, що була з Московщини. Але вона спала, відвернувшись від них.

— Мене передавали з роду в рід славні грузинські лицарі-джигіти, — став розказувати кинджал. — Я вже вбив не одного москаля, коли грузини боролися за волю свого

народу. Та московські більшовики напали ніччю неждано на мого останнього господаря, схопили його та відвезли кудись далеко на північ, у Сибір⁶⁾. Все його майно забра-

ли і мене теж. А тепер ось прислали мене сюди, щоб чужинці думали, нібито москалі мають такі гарні та гострі кинджали і так вдало вміють ними воювати ...

— А мене ткала молода литовка Дайна. Вона вміла прегарно ткати. Дайна — значить по-литовському "пісня".

Але коли вона ткала мене, вона не співала, тільки плакала гірко: її батька вбили московські більшовики, бо він воював проти них, не хотів, щоб москалі панували на Литві. А мене мусіла Дайна продати, щоб купити ліків своїй хворій матері. Бо не було кому їм допомогти... — розказував сумовито пояс.

— І зо мною не було інакше, — став говорити баранчик. — Два сини ганчаря Петра, що мене зліпив, пішли були в Українську Повстанську Армію, і він не знав, що з ними. А Петрові казали більшовики працювати в артілі⁷⁾ та ліпити все баранчиків і всіх розмальовувати однаково. Що то він вже нарікав, що поки прийшли більшовики, він був сам собі майстер. Ліпив, що хотів, як хатів, та завжди щось нове і щораз краще. А тут заставили робити день-у-день те саме. А коли Петро мене виліпив, то так на них розгнівався, що сам купив за свої гроші золотої фарби та позолотив мені ріжки, щоб хоч один був трохи інший .. .

— Бачу, що всі ми друзі, що одно нам лихо від одних ворогів! — промовив-забряжчав кинджал.

— Недовго я був в Україні, та багато лиха там бачив! — продовжував баранчик. — Коли мене пакувала дівчина-пакувальниця Марічка, то теж плакала гірко. Їй більшовики не дозволили вчитися в університеті, бо батько її був священник, а священників вони дуже не люблять. Хоч Марічка і склала найкраще вступні іспити і вчитися так любила, що цілі ночі просиджувала над книжками.

— Гірка її доля! — пожалував зі серцем пояс.

— Та пождіть! Я почув від неї теж щось дуже цікаве!

Вона розказувала це тихцем своїй подрузі Анничці, але так, щоб не чула їх комісарша⁸⁾ —московка...

— А що, що таке? — присунувся ближче до нього кинджал.

— Казала, що й тут, за океаном є багато українців. Вони не хотіли жити під московською займанщиною і виїхали аж сюди. Тут вони можуть свobodно хвалити Бога і говорити українською мовою і вчити своїх дітей про Україну по правді, а не так, як москалі кажуть. От, якби мені потрапити до таких дітей...

Коли це враз забурмотіла московська лялька:

— Ви думали, що я сплю?! Ого, я вас приловила! Я все пильно слухала, а завтра перекажу завідувачеві нашої крамниці. Він вже про все напише, куди слід!

— Нічого нікому не напише! — гукнув з усіх сил кинджал. — Пам'ятай, що нас тут троє, а ти тільки одна!

І всі, як стояли, посунули разом проти ляльки. Вона стала відступати крок за кроком, лаючись поганими словами, але ніхто їх не боявся. Так дійшла до берега полиці, схитнулася й покотилася на долівку. Від сильного удару розлупалася її верхня та середня шкаралупа, а найменша лялька покотилася геть аж далеко під прилавок.

Баранчик, кинджал та пояс відідхнули з полегшею.

Другого ранку завідувач не міг ніяк догадатися, хто це кинув ляльку на долівку. Він довго водив мітлою попід всі прилавки, щоб знайти найменшу, загублену її частину. Кинджал, пояс та баранчик мовчали, бо вони взагалі вдень ніколи не говорили. Перші покупці того дня так і застали завідувача, з мітлою в руках, схованого під прилавком. Це був пан з восьмилітнім хлопчиком у чистій, вишиваній сорочці. Хлопчик поглянув кругом та зразу завважив баранчика.

— Татку, прошу мені купити цю забавку! — промовив гарною українською мовою.

Батько поглянув на те, що хлопчик показував, та усміхнувся :

— Ти добре вибрав, Юрчику! Коли я був ще такий, як ти, бавився залюбки такими баранчиками, що їх приносили наші гуцули з Карпат аж до Львова, де я виростав. А цей, — батько взяв у руки баранчика, — цей теж з України, бо так і написано на печатці. Ліпив його якийсь український ганчар, і пакували теж українці. А прислали його сюди наші вороги, щоб хвалитися перед американцями не своїм, а нашим добром. Отже цього саме баранчика я куплю тобі на іменини.

Юрко взяв баранчика з татових рук і сказав: — Дуже, дуже дякую! — Навіть не хотів, щоб його завинути в папір, бо до цього треба б було випустити баранчика з рук, а Юрко цього не хотів. І тому баранчик міг кивнути своєю золоторогою голівкою на прощання кинджалові та поясові, а вони проводили його сумним зором аж до дверей крамниці і ще на вулицю, коли Юрко з татом проходили попри виставове вікно.

Коли Юрчик їхав цього літа в табір, баранчик сидів у його наплечнику, завинений аж по золоті ріжки в теплі шкарпетки. Коли ж Юрчик розіклав свою постіль на полевій лежанці, баранчик зараз заховався під подушку в пухнатій піжамі.

Під час першого перегляду кімнат братчик бунчужний відкинув подушку на Юрковому ліжку та похвалив Юрка: під подушкою не було нічого зайвого, ні брудних шкарпеток, ні мокрих купелевих штанцят. Була тільки піжама, гарненько та рівно складена. Тільки в одному місці був якийсь підозрілий горбок...

І так братчик бунчужний знайшов золоторогого баранчика. Оглянув з усіх боків, усміхнувся та сказав:

— Це дуже гарний баранчик. Ти не хотів би показати його всьому таборові?

— Ні, — відповів неждано Юрко та почервонів, немов зварений рак.

— А чому? — спитав зацікавлений братчик.

— Бо це правдивий, з України. Я нічого такого іншого не маю. А хтось міг би мені його знищити.

— Це, звичайно, як ти хочеш, — промовив братчик бунчужний та поклав баранчика знов уважно під Юркову подушку, ще й прикрив рукавом піжами. А сам взявся переглядати Богданкове ліжко.

Вечором був у таборі вогник. При вогнику всі назвали разом табір: "Карпатська полонина". Кожний новак кричав якнайголосніше цю назву, а Юрко ще голосніше за всіх. Коли ж стали до молитви, всі братчики разом освітили ручними ліхтарками підніжжя таборової щогли. А там був висипаний з землі горбок, обтиканий смерековими гілками. Тільки на верху була полонина⁹⁾, а на ній колиба¹⁰⁾ з патичків, біля колиби хлопчик-гуцулик з сопілкою в руках, а кругом такі самі маленькі забавки, вівці. І навіть кудлатого собаки-вівчаря не бракувало поміж ними.

Після молитви всі пішли спати у свої курені. Звечора було дуже темно, аж після півночі вплив на зоряне небо великий місяць. Поглянув на полонину під щоголю і

побачив там поміж вівцями також Юркового золоторогого баранчика. Навіть сам місяць не знав, як він туди дістався. Це знав тільки братчик, що стояв тієї ночі на стійці. Він пильно слідкував, як Юрко відчинив двері свого куреня, як підійшов до щогли та щось поклав на полонині. І як швидко повернувся у курінь. Але братчик зовсім не дивувався і не перешкоджав йому.

Зате дуже здивувався Юрко, коли ранком збудив увесь табір свист золоторогого баранчика! Бо Юрко певно знав, що так може свистіти лиш його баранчик!

Коли ж вже всі зібралися, помиті та вдягнені на площі, братчик писар прочитав у наказі:

— "Новаки табору "Карпатська полонина"!

На всі зайняття буде скликати вас свисток золоторогого баранчика. Прислухайтесь до нього добре, бо його зробили українці в Україні. Якби він міг ще й говорити, він розказав би вам дуже багато.

Підхорунжими кожного дня будуть ці новаки, що сповнили якийсь добрий вчинок. На сьогодні назначуємо підхорунжим новака Юрка".

Та ніхто не знав, чому це так. Знав тільки братчик стійковий, знав сам Юрко. Знав, звичайно, і золоторогий баранчик. Та вони цього нікому не сказали!

1) Радянський Союз — так називають цю країну, що тепер під її пануванням знаходиться Україна. Це називається ніби союз вільних держав, але насправді вони всі під пануванням Росії, в важкій неволі.

2) Кинджал — ніж, що його вживали до боротьби.

3) Грузія — країна на південний схід від України, під горами Кавказу. Грузини славні своєю відвагою. Росіянам коштувало дуже багато зусиль, щоб покорити Грузію під своє панування.

4) Москва — місто, що колись було столицею московського князівства. Цар Петро І. переніс столицю до Петербургу та презвав свою державу на Росію. Тепер Москва — столиця Радянського Союзу.

5) Литва — країна на північ від України. Колись, біля 500 років тому, Литва й Україна творили разом одно князівство, де панівна була українська мова. Тепер Литва теж належить до Радянського Союзу, хоч литовці завзято боролися проти цього.

6) Сибір — країна в північній Азії, здебільшого покрита лісами та дуже холодна. Туди Росія засилає за кару всіх тих, хто не хоче їй покоритися.

7) Артіль — спільна робітня, де працює разом багато майстрів одного звання. Більшовики творять такі артілі під примусом та заставляють наших мистців творити те, що їм потрібно.

8) Комісарша — більшовики насилають своїх довірених людей у кожне місце, щоб ті слідкували, чи хто що не говорить чи не робить проти їх уряду. Таких людей називають комісарами.

9) Полонина — пасовище, покрите буйною травою на верхах гір. Так високо вже не ростуть дерева, тільки трави. Гуцули виганяють вівці на полонини Карпат, щоб вони паслися, бо трава на полонинах це добра паша для овець.

10) Колиба — хатка на полонині. Гуцули часто виганяють вівці на полонини на ціле літо та живуть там разом з ними. Щоб мати де ночувати та ховатися від негоди, будують колиби.